17

Q. D. B. V.

DE

NOXIS EX REMEDIIS DOMESTICIS INCONGRVE APPLICATIS

PRAESIDE

MAGNIFICO PRO-RECTORE

D. FRIDERICO HOFFMANNO

FACVLT. MEDICAE SENIORE & h. t. DECANO

A. D. MARTII ANNI MDCCXXIX.

PRO DOCTORIS GRADV

RITE OBTINENDO

PVBLICE DISPVTABIT

AVCTOR

Caspar Gottlieb Lindner,

LIGNICENS. SILES.

HALAE MAGDEBVRGICAE

LITERIS CHRISTIANI HENCKELII ACAD. TYP.

ILLVSTRISSIMO ATQVE EXCELLENTISSIMO DOMINO,

DOMINO WENCESLAO ADALBERTO,

S. R. I. COMITI

DE WÜRBEN ET FREVDENTHAL,

DOMINO IN POMBSDORFF &C.

SACRAE CAESAREAE MAIESTATIS CONSILIARIO INTIMO ACTVALI ET CAMERARIO, CAPITANEO DVCATVS LIGNICENSIS ET EO PERTINENTIVM DISTRICTVVM,

DOMINO SVO GRATIOSISSIMO.

NEC NON

PERILLVSTRIBVS, GENEROSISSIMIS AC SPLENDIDISSIMIS

REGII REGIMINIS

DOMINIS

CONSILIARIIS

MAECENATIBVS ATQVE PATRONIS SVIS SVBMISSO ANIMI CVLTV PROSEQVENDIS

D. D. D.

VIRIS
REVERENDISSIMIS,
ILLVSTRISSIMIS, PERILLVSTRIBVS,
GENEROSISSIMIS, PRAENOBILISSIMIS DOMINIS,

DOMINIS

STATIBVS

DVCATVS LIGNICENSIS
EQVESTRIBVS
AC
CIVICIS,
DOMINIS SVIS GRATIOSISSIMIS,
SVMMOPERE COLENDIS

D. D. D.

VIRIS
PRAENOBILISSIMIS,
MAXIME STRENVIS, AMPLISSIMIS, DOCTISSIMIS PRVDENTISSIMISQVE

DOMINIS
CONSVLIBVS
ET
SENATORIBVS
INCLYTAE REIPVBLICAE LIGNICENSIS,

MAECENATIBVS SVIS
OMNI OBSEQVIO ET CVLTV VENERANDIS

D. D. D.

ILLVSTRISSIME COMES,
VIRI PERILLVSTRES,
REVERENDISSIMI,
PRAENOBILISSIMI,

DOMINI, MAECENATES ET PATRONI OMNI ANIMI SVBMISSIONE VENERANDI,

T hyberno frigore exanimata germina, ſine alma DEI clementia & vivifici ſolis calore, naturaliter vix læta ſua exporrigunt folia, nec fruges pariunt maturas: ita muſæ ſine iisdem divinis auxiliis & absque terre-

ſtrium

ſtrium ſiderum ſplendididis clementiæ radiis ac fulgenti influxu vix exoptatam attingunt metam. Quid ergo mirum eſt, ſi VESTRO jubare fulgentiſſimo meum incaluit pectus? ut ſub VESTRA protectione primitiæ hæ meæ devotiſſima ſubjectione animam quaſi & vitam acquirant. Simul hac occaſione animum meum, quem debeo, devinctiſſimum VOBIS, ILLVSTRISSIME, PERILLVSTRES, REVERENDISSIMI, PRAENOBILISSIMI, DOMINI publice probare audeo, ſpe fretus, fore ut tenuitatem chartacei hujus muneris in teſſeram meæ in VOS æſtimationis debitæ oblati, potius ex animo inſcribentis, quam ex rei ipſius pretio æſtimetis & VESTRO Patrocinio ſublevetis. Ceterum ſummum Numen ſuſpiriis continuis flagito, ut VOS publico bono natos in Reipublicæ emolumentum, Patriæ ornamentum, juſtitiæ

ſtitiæ adminiſtrationem & clientum, inter quos & me gratioſe reſpicite, ſolatium, per innumeros annos ſoſpites & incolumes conſervare velit, qui VESTRO Favori ac Patrocinio debita, qua poſſum, reverentia me commendo, ſemper futurus,

ILLVSTRISSIME COMES,
VIRI PERILLVSTRES,
REVERENDISSIMI,
PRAENOBILISSIMI,
TANTORVM NOMINVM

Cultor æternum devinctiſſimus,

Caſpar Gottlieb Lindner.

PRAEFATIO AD LECTOREM.

Edicinam incrementum ſuum maxima ex parte experimentis vulgaribus debere, nemo facile in dubium vocabit, qui hiſtoriæ ipſius non ſit ignarus. Neque ex ſimplici hac origine ars ſalutaris ignominiam quandam patitur, cum potius inde eluceſcat, ſtatim ab initio illam ſecuriſſimo fundamento, experientiæ ſc. fuiſſe ſuperſtructam, cui ratio dein eo facilius inniti poſſit. Affirmat hoc antiquus & ſolertiſſimus medicinæ noſtræ Parens *Hippocrates in libr. de Prædict.* ubi, *ne pigeat*, inquit, *a plebejis ſciſcitari, ſi quid ad curationem utile.* Ejusdemque ſententiæ fuiſſe *Galenum*, ex *libro de ſimplicium facultatibus* patet. Ipſe enim plebejos & imperitos, piſcatores aliosque infimæ ſortis homines conſulere non erubuit. Confirmat hoc quoque *Wolffg. Gabelchoverus Obſ. Med. Cent. VI. Curat. 21. in Schol. p. 63.* ſcri-

bens:

bens: *anuum remedia non temere contemnenda ſunt, veluti ab anu aliqua, aut agyrta, aut veſpillone quodam, reperta; nam ſubinde ab iſtis hominibus quædam inveniuntur, quæ dein a medicis in artis operibus verſantibus probantur propter utilitatem, quam ex eorum uſu conſequi experiuntur.* Equidem laudabilis hæc methodus, ex ſimplici experientia edoceri, ſuperiori ætate non exiguam jacturam pati potuiſſet; cum orbis Medicus jactantia *Paracelſi* ſeductus, laborioſa tantum præparata chymica & arcana affectaret, ſimplicia vero & multum experta Galenica ad nauſeam usque ſperneret, aut neotericorum quorundam more, exotica, pretioſa & curioſa quæreret, obliviſcens rerum, quæ domi quotidie agebantur. Naſcebatur inde ingens medicamentorum farrago meræ ignorantiæ filia. Verum cum noſtris temporibus ſolertia tot eruditorum virorum matricem hanc confuſionis practicæ deſtrueret, rudimenta illa venuſta veri augmenti medicinæ erueret & quo pacto hæc recte in artis incrementum applicanda, ſolide monſtraret, de novo ars noſtra vigere incipiebat & præſtantiſſimum uſum ex ſimpliciſſimis etiam remediis debite exhibitis experiebatur. Optandum quidem, ut methodus hæc curandi per ſimplicia & domeſtica, inter medicos rationales & prudentiores tantum vigeret, ſed experientia docet, quod indifferenter ab omnibus fere, ignaris, audacibus, temerariis etiam, quotidie adhibeatur, quare non poteſt non aliter fieri, quam ut abuſus & damnum fere præponderet uſum exoptatiſſimum, cum nullum in natura detur remedium certo morbo dicatum, quod juvet & quod etiam non noceat, ſi perverſe & indiſcretim adhibea-

beatur. Et cum artis noſtræ ſalutaris certe non infimum ſit momentum, abuſum medicamentorum probe ſcire, quod etiam *Hippocrat.* affirmat *in libr. de arte* §. 7. dicens: *Quæ profuerunt ob rectum uſum profuerunt, quæ vero nocuerunt, ob id, quod non recte uſurpata ſunt, nocuerunt; nam non minus ea, quæ damno ſunt, quam ea, quæ opem ferunt, teſtantur, quod ars ſit medicina;* non incongruum duco, nocumenta quædam circa remedia hæc ſimplicia, tanquam documenta producere, & loco Diſſertationis inauguralis Obſervationes quasdam *de noxis ex remediis domeſticis incongrue applicatis* tradere. Quod cœptum, ut in emolumentum proximi cedat, divinam clementiam humillimis precibus rogo.

§. I.

ANtequam ad ipſas obſervationes progrediar, neceſſarium omnino duco exponere, quid per remedia domeſtica intellectum volo. Hæc ſunt mihi præſidia domi uſualia, ſimplicia, ſvaſu communia, facile parabilia, a plebejis plurimum commendata, quibus medentes, aut experientia ſufficienti edocti, aut figmentis, credulitate, ſuperſtitione, aut traditione anili ſeducti, morbos ſine medico tollere tentant.

§. II.

Quod primum concernit, ubi ab experientia rationali edocti medentes ſubſidia hæc, in præſervationem, aut curationem morborum, qui corpus humanum affligunt, adhibent, minime hîc erit ſermo, ne actum agere videar, cum materia hæc hinc inde ſufficienti eruditione agitata a celeberrimis viris, inter quos primum

 pono

pono *Magnificum Dnum Præſidem in Diſſ. de præſtantia remediorum domeſticorum.* Huic adjungo catalogum hanc materiam tractantium autorum, qui legi poteſt in Excellent. Dn. *Alberti Diſſ. de cura per domeſtica*, ubi §. VI. recenſentur illi, qui ex inſtituto hac de re ſcripſere & qui aliqualem mentionem de uſu ex remediis domeſticis provenienti adjecerunt. His adhuc addo *D. Carls Medicinam & Apothecam pauperum.* Quæ ſingula ſcripta ſufficienter probare poſſunt, quod uſus horum remediorum nunquam ſpernendus ſit.

§. III.

Alterum vero, quod ſpectat, ubi medenti traditio vel ſuperſtitio imponit, diſquiſitioni brevi ſubjiciam & imprimis noxam, quæ ex horum remediorum incongrua adhibitione provenit, quæque conſiſtit in deterioratione morborum, ubi ex levi ſæpius morbo gravis ſatis, pertinax & periculi plenus evadit affectus, & huic ſimplici & ſæpe facilis curationis morbo præter ſpem aſſociantur tanta ſymptomata, quæ damnum evidens, imo interdum mortem ipſam, corpori ægrotanti inferunt.

§. IV.

Cauſæ primariæ hujus noxæ in corpus humanum redundantis ſunt ipſi medentes, qui incongrua, fugaci, audaci & ſuperſtitioſa applicatione, imperita & indiſcreta conſultatione, inepta & temeraria dehortatione, ægrotum ex morbi præſentis Scylla, in ſymptomatum Charybdim injiciunt. *Confer. Diſſ. Magn. Dn. Præſidis de Medicis morborum cauſa.* Quo major itaque medentum imperitorum copia, eo numeroſiores etiam erunt noxam

in-

inferendi causæ. Datur autem innumera cohors juvantium; ex omnibus enim vitæ stationibus, etiam desperatissimi quique, quorum profligatissima est vita, in campos medicinæ insiliunt, &

Fingunt se Medicos, quivis idiota, sacerdos,
Iudæus, pastor, histrio, rasor, anus.
Miles, mercator, cerdo, nutrix & arator,
Rastricolæ, molitor, pistor, agaso, faber.
Ambubajarum collegia, lamia, sartor,
Sutor, decoctor, pharmacopola, magus &c.

Et hac de causa etiam dantur innumeri & quotidiani errores & noxæ.

§. V.

Veritatem & certitudinem hujus asserti, proh dolor! confirmat quotidiana observatio, quæ de damnis vulgi testatur. De hoc enim pauci ægrotantium Medicum rationalem adire solent, priusquam consultationibus domesticis morbum auferre tentaverint. Et ego non morbum credo, contra quem numerosa hæc cohors nesciat remedium, quod audacissime & interdum sat infefeliciter adhibendum suadet.

§. VI.

Ad specialius hocce probandum suffecerit observationes quasdam nunc tradere, quas mihi intra tempus, quo artem Hippocraticam colui, observare licuit, aut quas hinc inde observatas deprehendi, quæ testatam facient evidentem noxam ex remediorum horum innocentium sæpe inepta & præcipiti adhibitione provenientem.

§. VII.

Initium faciam a febribus, communiſſimum generis humani morborum genus, quod quo ſæpius corpora affligit, eo ſæpius quoque medicationibus domeſticis obnoxium fit, & quamvis per ſe rarius patienti exitiale ſit, (exceptis febribus malignis,) tamen ineptis his conſultationibus & incongruis curationibus quotidie fere ita turbatur, ut multis mortem, aut ſaltim rudimenta hujus inferat.

§. VIII.

Comprobatur hoc dictum curâ domeſticâ generali omnium febrium acutarum, dum, tanquam ex conſvetudine, ineunte affectu ſudorifera & calidiora, interdum ſat potentia, ægrotanti propinantur, cui ſimul regimen ad ſudorem commendatur, dum hypocauſtum æſtuat, æger lectis & ſtragulis obruitur, ut ſæpius vix reſpirare poſſit. Uni obtruditur cibus, alteri denegatur potus, aut incongruus uti eſt nimis calidus potus thee, Coffeé ſubſtituitur, nunc loco analepticorum dantur potus ſpirituoſi, vina, nunc ad æſtum moderandum incongrua refrigerantia. In his turbantur ſalutares admodum eventus, criſes nempe, in aliis curantur infelici ſucceſſu ſymptomata. Proveniunt ex hac, incongrua medicatione totius morbi exacerbationes, intolerabiles æſtus, inqvietudines continuæ, jactationes irreqvietæ, anxietates ſummæ, infarctus & inflammationes viſcerum inſolitæ, abalienationes & delirationes mentis, virium maxima proſtratio, criſium ſalutarium turbationes harumque in locum irrepit febris lenta vel hectica, patientem non raro morti tradens.

§. IX.

§. IX.

Teſtantur hæc duo ſequentia exempla, quæ hic obſervata allegare libet. Primum eſt juvenis 20. annorum, qui poſt conſuetas hactenus compotationes & prægreſſam mentis quandam alterationem ſatis ſenſibilem, ſubibat horrorem, ut lectum petere oporteret. Advolabat ſapiens Senatulus mulierum & unanimiter vulgare illud ignorantiæ aſylum (das Wehethun) accuſabant, hinc more ſolenni ſuper ſellam trahebatur, quo facto prudentior ex medicaſtrulis commendabat vinum calefactum & aromatiſatum (Glühwein) copioſe ingurgitandum ſimulque urgebat conatum ad ſudorem, quem inſuper accelerare debebat hypocauſtum calens & accumulatio lectorum. Patiens ad nutum obediens reſtitutionem prædictam craſtinam anxie ſperabat, ſed fruſtra, caput enim ſuſurris, tonis & choris replebatur, oculi mire dolebant & miſer ante hos muſcas volare putabat, mensque abalienari incipiebat; Interea ſudor fruſtraneo conatu urgebatur, medicamentum ſudoriferum de novo aſſumi concludebatur, cum tamen ne mador quidem appareret; accreſcebant dolores & confuſiones capitis inde mirum in modum, æſtus erat intolerabilis, anxietates pectoris ſummæ, quæ ad tertium usque diem augebantur, in hoc erumpebat hæmorrhagia narium, quæ omnino ægro levamen attuliſſet, niſi peſſime iterum conſultum fuiſſet, criticam hanc profuſionem ſiſtere, cum fomes igniarii (der Zunder aus dem Feuerzeug) aceto imbutus naribus intruderetur & ſic hæmorrhagia ſiſteretur. Horis 6. poſt æger de ardore faucium querebatur, quibus inſpectis hæ & lingua valde

valde tumefactæ reperiebantur & malum jam adeo incrementum sumserat, ut patiens vix deglutire posset. Re sic periculi plena, cura Medico tradebatur, qui circumspectiori methodo ægrum a morbo hoc liberabat.

§. X.

Alterum exemplum constituit femina 28. annorum, sensibilioris conditionis, quæ dum motus quosdam febriles sentiret, jussu mulierculæ agnatæ, MRam ex spiritu vini & calamo aromatico, non parca in quantitate assumebat per dies duos repetitis vicibus; sudor inde speratus non apparebat, in hujus autem locum prodibant summæ anxietates præcordiales, æstus ardens & continuæ inquietudines, & quod primam medicationem insciis postulare videbatur, erant dolores & puncturæ dorsales, quæ mirum in modum ægram vexabant. Ex consilio mariti totum dorsum butyro insulso inungebatur, unde dolores aliqualiter remittebant, die vero undecimo patiens materiam purulentam ejiciebat, & in febrem lentam, imo hecticam incidebat, quæ adhuc hodie mortis pabulum ab illa vocatur. Annectere hic libet observationem *Hagendornii*, de mixtura quadam antifebrili vulgo consveta, ex spiritu vini cum cineribus, pipere, zingibere, sale culinari &c. composita, quam in accessione febrium dare mos erat, sed impari sæpe fortuna, quod duobus exemplis confirmat, ubi mixtura hæc lethali cum eventu exhibita fuit vid. ejus *Histor. Med. Phys. Cent. II. Hist. 51.*

§. XI.

Errorem quoque in patria jam notatum non possum præterire, qui sæpissime obvenit, quando a medica-

dicaſtrulis incongrue his in febribus vinum Hungaricum loco analeptici propinatur, unde ſupra recenſita ſymptomata & morbi turbationes provenire non ſemel obſervavi.

§. XII.

Quos in præcedentibus de febribus acutis ſimplicioribus notavi errores & inde evenientes noxas, hæ pari modo in febribus acutis exanthematicis obſervantur, imprimis quoad exhibitionem calidiorum remediorum & regimen æſtuans, cauſamque non levem in hunc errorem pono, cur affectus hi ſæpius tam ſiniſtri ſint eventus & qui temperatiſſime tractari volunt, æſtuantibus ſudoriferis ita male invertuntur, ut inopinato mortem ægro inferant.

§. XIII.

Hoc fatum experiebatur hujus urbis vegetus incola, qui febre hactenus graſſante petechiali correptus, antidotum ſuum domeſticum, quod ex camphoræ (quæ alias cum ſ. q. nitri aliisque diluentibus data, egregium habet uſum) larga portione & lap. 69. conſtabat, per tres dies repetitis vicibus aſſumebat, die quarto experiebatur immania deliria, quæ morbi periculum annunciabant, quod etiam die ſexto appropinquabat, ubi accedente inflammatione faucium & ſupervenientibus aphthis æger vix deglutire poterat; ſeptimo die apparebat purpura alba & medicum hunc ſui ipſius incongruum morti tradebat.

§. XIV.

Certum quidem eſt, hacce in febre multum emolumenti ferre alvum laxiorem, tam ratione præſervatio-

nis, quam ratione curæ & mitigationis ſymptomatum, aſt ubi pro hoc ſcopo purgantia fortiora propinantur, præter debilitatem corporis, quam inferunt, maximam quoque turbationem totius morbi pariunt, ut inde lethales non raro eventus proveniant. Quale quid obſervavi in viro ſenſibilioris & vegetioris alias naturæ, qui febre petechiali correptus, aſſumebat pulverem ex rad. Jalapp. & fol. ſenn. largiori in doſi, inde patiebatur plus quam 40. ſedes, quæ ipſum adeo enervabant, ut propter ſummam debilitatem petechiæ retrocederent, ita ut vitam cum morte mutare cogeretur. Simile quid obſervaverunt *Annal. Vratisl.* 1726. April. Claſ. IV. p. 499. in ruſtico optimæ ætatis viro, qui febre hac graſſante & illum invadente a balneatore pilulas acceperat, quibus aſſumtis ſecuti ſunt enormes vomitus & incompeſcibilis diarrhœa, tam diu durans, usque dum e vivis excederet.

§. XV.

In variolarum morbo eædem noxæ ex calidis remediis exhibitis progenitæ annotandæ veniunt. Peccatur enim hic quotidie a vulgo tam quoad regimen, quam quoad ipſam curam. Quoad regimen cenſenda veniunt conclavia æſtuantia, nimia lectorum accumulatio &c. quoad curam vero conſueta ſudorifera & remedia calidiora, inter quæ unum nominare libet, quod exhibitionis hic loci vulgarioris eſt. Eſt hoc ſtercus ovillum, quod patientibus offertur, vel ſolum ſiccatum in pulvere, vel cum ſpiritu vini mixtum, a quo tandem ſudor exſpectatur. Duabus vicibus inde notavi enormes æſtus, anxietates maximas, inquietudines & debilita-

litationes summas, quæ aut pustularum eruptionem impediebant, aut tamen harum maturationem. In aliis quoque observavi majori in copia protrusa fuisse exanthemata, quæ singula morbum periculosiorem, diuturniorem & graviorem reddebant.

§. XVI.

Solennior tamen noxa infertur a vulgo remediis domesticis in curatione symptomatum, quæ non raro variolis superveniunt. Imprimis quotidie fere peccatur in præservandis cicatricibus. Ex oleosis, unguinosis & butyraceis, observavi in puero octo annorum post retrocessionem exanthematum epilepsiam; in alio catarrhum suffocativum, post illinitas in facie pustulas cum butyro insulso, cui addo observationem, quam *Annal. Vratisl. Ann. 1721. Mart. Clas. IV. p. 320.* habent, ubi parentes puero variolis confluentibus laboranti totam superficiem cutis, pustulis nondum maturatis oleo olivarum illiverunt, unde puer catarrho suffocativo mortuus. Nuperrime nova mihi methodus obvenit, ubi satis incongrue vetula quædam tribus infantibus ad præcavendas cicatrices in facie frustulum plumbi frigidi per vices imprimebat exanthematibus, sinistro tamen eventu, uni enim ex infantibus inflammabantur fauces & pustulis obsidebantur copiosissimis, a quibus tamen antea fuerant liberæ; alter subibat asthma humidum, ut catarrhus suffocativus inde timeretur, ultimus patiebatur enormia tormina abdominis, quæ tandem cum levamine diarrhœa fœtidissimæ materiæ sequebatur.

§. XVII.

De Febre catarrhali placet in fine acutarum adhuc

 noxam

noxam quandam notare, quæ ex remediis domesticis provenit. Manifestat se febris hæc primario cum tussi quadam, ob quam vulgo nil familiarius est, quam dulcibus uti. Quantùm quidem hîc prosint, ego non video, cum magis noceant. Placet hac de re judicium Magn. Dn. Præsidis ex *diss. de remediorum benignorum usu & abusu* allegare, ubi §. 9. inquit: *Ratio, cur dulcia in febribus noceant, in procinctu est, nam in omni febris genere natura corporis occupata est, illud, quod superfluum, quod ipsi inimicum, quod stagnat, quod obstruit aut putrescit, auctiori motu resolvere, amovere & foras eliminare. Jam vero per talismodi dulcia, viscidioris & immobilioris indolis, natura in resolutionis & excretionis desiderato negotio non modo multum impeditur, quin potius novus quasi fomes & materia febrium hac ratione subministratur.* Annecto adhuc hac de re querimoniam *Henrici ab Heer lib. I. Obs. 5.* ubi ait: *multos ægrorum divitum interire in febribus propter abusum syruporum & dulcium saccharatorum, utpote, quod nimium febres exasperent.*

§. XVIII.

Digredior nunc ad febres intermittentes, & noxas, quæ mihi innotuere, proferam, quæ ex cura domestica originem trahunt. Multo numerosiores sunt illis, quæ in febribus acutis eveniunt, & credo hanc ob rationem, quia in initio non tantum periculum produnt, aut si diuturniores sint & pertinaciores, ægris malum intolerabile fiunt & sic ausibus temerariis sæpe ansam dant, unde vulgare illud: **Wenn nichts hilft, so wollen wir doch unsre Haus-Mittel** probiren. In genere vero peccatur in cura domestica horum remediorum duplici modo,

modo, vel febris exacerbatione, unde ex intermittentibus continuæ, vel ex præpostera suppressione, infarctus, obstructiones & inflammationes viscerum, scirrhi, hydrops, œdemata pedum, icterus, lentæ & hecticæ febres &c.

§. XIX.

Non possum approbare morem solennem, quo ingruentibus motibus febrilibus & quoque jam repetitis, imprimis brevi ante paroxysmum, remedia calidiora, spirituosa ordinantur, quibus nil aliud efficitur, quam ut materia morbi in initio utplurimum ventriculo & intestinis inhærens resolvatur, subtilisetur & sic ad sangvinem feratur, ubi omnino auctiores motus causari debet. Tribus ego vicibus observavi febrem tertianam in continuam mutatam ex immoderato spiritus vini haustu, imprimis ingruente paroxysmo, quod aliis quoque evenit, qui spiritu vini piper, aut cineres clavellatos, aut calamum aromaticum, admiscere in usu habent. Tale quid observarunt quoque *Annal. Vratisl. Ann. 1721. Mens. August. Clas. IV. p. 189.* ubi febris tertiana, post assumta novem grana piperis nigri cum spiritu vini, mutata est in febrem continuam ardentem, & in alio eadem cura somnum lethalem post se traxit.

§. XX.

Domesticis remediis annumerare non erubesco corticem exoticum Chinam de China, quia vulgo admodum innotuit, ut toto die in curatione febrium intermittentium adhibeatur. Cortex hic cum judicio & debita circumspectione datus omnino laudem suam meretur his in febribus, uti hoc fusius & sufficienter demonstra-

monſtrauit Magnif. Dn. Præſes in *diſſ. de recto corticis Chinæ uſu in febribus*; Imperitè vero, indiſcretim, injuſto tempore, incongrua doſi ineptoque regimine adhibitus, triſtiſſimos ſæpius exerit effectus, quos quotidiana experientia probare poteſt. Dolendum certe, quod hoc remedium in apotheculis domeſticis inter prima inveniatur & tam imperitos & multiplices exhibitores habeat. Binis vicibus noxam annotavi ab exhibitione ſolius ejus pulveris (vor 6. Pfennige braune China) ubi in femina pedum tumores oedematoſos, in juvene vero artuum ſtupores, cauſabat.

§. XXI.

Innumeri certe ſunt vulgo familiares modi, quibus febres intermittentes curationibus & conſiliis ſuis domeſticis ſæpiſſime ſatis incongruis turbant vel ſupprimunt, quos vero hic recenſere nimis prolixum foret. Mitto lectorem ad *Annal. Vratislav.* ubi *Ao. 1720. Decembr. Claſſ. II. p. 608. Ao. 1721. Auguſt. Claſ. IV. p. 189. Ao. 1724. April. Claſ. IV. p. 440.* varias abſonas, ſuperſtitioſas & ineptas curationes febrium intermittentium videre licet.

§. XXII.

Recenſitis ſic communioribus, quæ obveniunt inter vulgus noxis ex incongrua applicatione remediorum domeſticorum in febribus, nunc videam, quid mali ex hac eadem perverſa methodo in congeſtionibus ſangvinis & inflammationibus inde propullulet. Non minus enim ac febres hi affectus ſubjecti ſunt medicationibus domeſticis, ita ut hujus veritatem quotidiana experientia confirmet.

§. XXIII.

§. XXIII.

Communiter obvenit feminis non rite menstruatis, ut fere semper querelas ferant de primis viis, nunc flatulentias accusant, nunc cruditates ventriculi, nunc aliud quid, cum tamen causam morbi radicatam magis esse circa ventriculum in vasis sanguineis puto, quæ a congesto sanguine distenta, tensa & compressa, has turbas primis viis inferunt. Sanguine sic circa has partes accumulato, quid inconvenientius dari potest, quam purgans drasticum? quod tamen expertus sum in femina, quæ ingurgitato pulvere ex rad. Jalapp. loco laxationis, enormes patiebatur conatus ad vomitum, paucamque materiam evomebat; concurrebant simul anxius & ardens æstus cum dolore strictorio circa præcordia, virium aderat dejectio evidens extremarumque frigus, quæ testes erant de inflammatione ventriculi. Nec minus res male cedit, si tali in statu vomitorium assumitur, observare mihi licuit inde vomitum cruentum & satis pertinacem, qui miseram vitæ periculo evidenti exponebat. Eandem noxam spondent similes medicationes in viris, qui hæmorrhoidum irregularitate aut plenaria suppressione laborant, & observavi virum æquali periculo expositum fuisse, cum de nausea per dies continua conquestus esset & loco vomitorii fumum tabaci ingurgitasset.

§. XXIV.

Damnum, quod stimulantia hæc acria ventriculo sanguine turgido inferunt, simile creare possunt refrigerantia, inter quæ tribus vicibus eventum sinistrum produxit aqua frigida largiter ingurgitata, unde inten-

intensior inflammatio ventriculi cum febre & summa prostratione virium originem traxit. Sic vir potui spir. vini addictus tale quid experiebatur, cum spirituosus hic liquor summos ardores præcordiorum causaret, & ad hos moderandos potum aquæ frigidæ superfunderet.

§. XXV.

Erysipelas, licet cautissimam requirat externorum applicationem, quotidie tamen topicis oleosis, unguinosis, refrigerantibus, repellentibus & adstringentibus satis incongrue tractatur. Surditatem, ex retropulso erysipelate per vaporem aceti faciei admissum, ante annum in puero 14. annorum observavi, quæ tamen sponte intra paucos menses, effluxione materiæ fœtidæ, ex auribus solvebatur. Catarrhum suffocativum, post inunctionem erysipelatis faciei cum butyro sequutum, observavit Cel. D. *Junckerus Conspect. Medic. p. 176. Ed. nov.* Quid possit aqua frigida in hoc affectu testari potest *Hagendorn Hist. Med. phys. Cent. I. Hist. 38.*, ubi femina inflammatione faciei laborans, pessimo ausu linteamina aqua frigida imbuta parti affectæ applicaverat, inde dolor quidem sopitus, ast malum interiora petens, delirium tam horrendum causavit, vt mortem inferret. *Idem autor* gangrænam ex applicatione aquæ frigidæ faciei observavit. Et ego ex hacce eadem methodo periculosam faucium inflammationem ortam fuisse recordor, quæ adeo increvit, ut deglutitionis actum etiam impediret.

§. XXVI.

Ulcera cacoëthica, gangrænosa, quæ vulgo dicuntur Todten=

Todten-Brüche huic eædem incongruæ curæ non raro originem ſuam debere, pluribus practicis obſervationibus demonſtrari poteſt. Relatum mihi a viro tale ulcus gerenti, ex eryſipelate femoris retropulſo per albumen ovorum alumine mixtum, proveniſſe. Nec mihi ignota ſunt exempla, ubi poſt applicatum cataplaſma ex herbis emollientibus, lacti incoctis, item ex oleo terebinth. applicato, ulcera mali moris, difficillima curatu, præſertim in ſubjectis impurioribus, prodiere. Id quod nuperrime quoque obſervavi ex applicato plumbo frigido.

§. XXVII.

Ne omnes alias inflammationes & damna ex cura incongrua domeſtica in iis provenientia ſicco pede tranſeam, annectam errorem communiſſimum plebis, quæ in inflammatione gingiuarum & inde proveniente dolore, ſic dicto dentium, temerario conſilio applicat ſive nivem, ſive aquam frigidam, ſive etiam acetum parti affectæ & inflammatæ, & inde ſæpius oris abſceſſus, ſatis ingratos, moleſtos & dolentes efficit. Nec præterire volo conſuetam noxam, quæ inducitur pleuritidi ſub inunctione oleoſorum aut unguinoſorum topicorum, unde malum multo magis augetur, aut in majora mala transmutatur.

§. XXVIII.

Nunc me ad hæmorrhagias accingam, quæ plus, quam optandum eſt, perverſis domeſticis conſiliis obnoxiæ ſunt & quotidie fere inconſulto adſtringentibus, repellentibus, refrigerantibus, imo ſtypticis tractantur, ut inde nil niſi mala plurima redundent. Initium

faciam â hæmorrhagia narium, salutari certe utplurimum sanguinis excretione, quæ variis modis ab imperitis medicastris sistitur; vel enim commendatur aceti, aut aquæ frigidæ, aut spirit. vini, aut alius adstringentis attractio in nares, vel hæ obstipantur crassiori methodo, vel linteaminibus soluto alumine imbutis, vel quod sæpius evenit telis aranearum. Sistitur utplurimum quidem inde fluxus, sanguis autem huc translatus exitu tamen prohibens, ad alia loca transit & ibi sæpius tragœdias suas ludit. Si ad interiora cerebri ruit, cephalalgias, phrenitidem & apoplexias, si ad aures, susurros aut surditatem, (quod in puero 12. annorum vidi) si ad oculos, dolorificas inflammationes, sive cœcitates, si ad fauces inflammationes anginodes, vel dolores dentium, si ad pectus, summas anxietates præcordiales, quin in magis succulentis catarrhum suffocativum causat, quod in puella irregulariter menstruata aliquando annotavi.

§. XXIX.

Non inconsuetus vulgo mos est hanc excretionem sanguinis per terrorem sistere, ad quem excitandum varia adhibent subsidia, vel enim improviso superfundunt capiti aquam frigidam, vel nivem, aut glaciem, imo ferrum candens nuchæ applicant. Methodus vero hæc æquales sæpius habet eventus, quos superiori paragrapho enumeravimus, imo interdum periculosiores, diuturniores, perfacile etiam lethales. Cæcitatem ex hæmorrhagia per terrorem obstructa observarunt *annal. Vratisl. an. 1726. April. Cl. IV. p. 503.*

§. XXX.

§. XXX.

Annectere hic placet observationem & cautionem, quam *Magn. Dn. Præses* habuit, ex *diss. de erroribus vulgaribus circa usum topicorum in praxi*, ubi ait: *Vulgus in usu habet, in nimia hæmorrhagia nummum argenteum, aqua frigida madidum, fronti vel toti collo injicere, at vero, si tale quid factum fuerit in initio, non sine periculo apoplexiæ instituitur.* Notabilis quoque observatio *Hagendorn. l. c. Cent. I. Hist. XX. p.35.* huc quadrat, ubi scriniarius Görlicensis inter labores familiarem hæmorrhagiam narium experiens iteratis vicibus redeuntem, hinc tædio molesti hujus fluoris ductus, apprehendit lignosas particulas (Hobel-Späne,) quas naribus intrudit, spe citius certiusque sopiendæ hæmorrhagiæ; quod etiam fit & fluxus sistitur. Sed altero die experitur vertiginosam capitis gyrationem, quam infeliciter insecuta est epilepsia, nulla arte tollenda, usque dum penitus viribus orbatus, diem suam supremam obire cogeretur.

§. XXXI.

Valent hi errores vulgi ex incongruis applicationibus remediorum domesticorum etiam in aliis hæmorrhagiis, de quibus omnibus exempla dare nimis prolixum foret. Sufficiat dixisse: nos hecticam lethalem in sartore quodam annotasse, ex adstricta & obstipata hæmoptysi, per vaporem ad pulmones admissum ex aceto vini, in quo alumen erat solutum, omnibus aliis remediis omissis. Dignum tamen est, quo adducam observationem *Magn. Dn. Præsidis* ex *diss. de erroribus vulgar. circa topica*, ubi femina hujus loci, dum nimio mensium profluvio laboraret, hoc sibi sistebat injectione Dcti millefol. cum alu-

mine

mine acuati, & inde ſibi ulcus cum tabe & hectica febre lethale contrahebat.

§. XXXII.

Adeam nunc affectus, qui cum dolore fiunt; incommoda certe hæc ſunt, quæ totum corpus ita excruciare poſſunt, ut tam hujus, quam animi functiones inde mire turbentur. Rite & ordinarie quidem tractati hi affectus corpori rariſſime lethalem noxam inferunt, imprimis ſi ſpectes dolores arthriticos, contra vero temerariis auſibus, incongruisque medicationibus tractati, ſæpius homini vitam adimunt.

§. XXXIII.

Primo loco ponimus dolores arthriticos & in ſpecie podagricos. Incredibile eſt, quantis hi damnis obnoxii fiant ab imperitiſſimis juvantibus. Primarium quod cenſendum venit, eſt, quod præcipua fere intentio vulgi ſit, quo dolores ſopiantur, materia, morbo fomitem præbens, in corpore relicta, & tantum a partibus ignobilioribus ad magis nobiliores protruſa, a qua curatione maximum infertur ſanitati corporis damnum. Proveniunt inde periculoſiſſima interdum mala. Si materia morbi protruditur ad caput, facit epilepſiam, uti habet *River. Cent. III. obſ. 85.* vel apoplexiam, vid. *Wepferus de apoplexia p. 2.3.* Si fluit ad pectus, oriuntur inde anxiæ preſſiones, reſpiratio difficilis, tuſſes feroces, ſiccæ, & nonnunquam catarrhus ſuffocativus; ſi ruit ad ventriculum, fiunt inde ſingultus, cardialgiæ, inflammationes, ſi ad inteſtina, creat dolores colicos immanes, ſi ad renes, producit calculum, quid quod plures alios faciat ſiniſtros eventus, uti infarctus viſcerum, inflamma-

tio-

tiones, & non raro hecticas febres, de quibus plura leg. in *diss. Magn. Dn. Præsidis de Podagra retrocedente in corpus.*

§. XXXIV.

Subsidia, quibus vulgus ad sistendos & demulcendos dolores utitur, innumera fere sunt, hinc tantum mihi notata proferam, quæ sunt: I. Pedum immissio in aquam frigidam, vel nivem, vel in aquam, in qua plumbum ustum solutum, observavi a methodo priori immanes dolores colicos, a posteriori vero tumores pedum aquosos, quibus ulcera mali moris supervenerunt. II. Alumen & acetum linteamentis additum & pedibus applicatum, unde dolores intermittebant, sed die post vomitus repetiti ægrum vexabant cum enormi anxietate præcordiorum, quæ inflammationem ventriculi detegebat. III. Farina fabarum succo citrorum immaturorum incocta & parti affectæ admota, a quo dysuria insignis & tandem mictus cruentus oriebantur. Addam similis farinæ observationem, quam habent *Act. Haffn. Vol. III. obs. 50.* de cataplasmate ex farina triticea aceto incocta, quod post applicationem & inde cessantes dolores, maximas anxietates, febrem, deliria & denique mortem produxit.

§. XXXV.

Notabilem adducit *Hagendorn l. c. Hist. 28. Cent. I. p. 50.* observationem, ubi mercator quidam podagricus per epithema, ex aquis destillatis cum cerussa, camphora &c. confectum & applicatum, dolores sibi leniit, inde visus est loquelam amittere, nec brachium sinistrum movere potuit, seqventibus pectore asthmatico & mortis jam

ſignis non obſcuris. Lethalis quoque eventus incongruæ curæ narratur in *Act. N. C. dec. III. an. VII. Obſ. 147.* ubi quidam dolores podagricos per potum frigidæ aquæ ſuppreſſit, & tunc emetico ſumto enormes vomitus per menſem paſſus eſt, intercurrente ſingultu, appetitu abolito, ſiti aucta, febre continua, urina ſuppreſſa & tandem ſuperveniente morte, poſt quam ventriculus ſumme inflammatus fuit repertus.

§. XXXVI.

Non inconſvetum quoque eſt vulgo, ad diſcutiendos tumores podagricos camphora, alias non ſpernendo, ſi debite & circumſpecte adhibitur, remedio uti, unde plus vice ſimplici relictos obſervavi nodos, qui ægro vexas non exiguas ſub qualicunque mutatione aëris ferebant. Majorem multo vero creant noxam emplaſtra, partibus dolentibus applicata, quas tamen hic recenſere ſuperſedeo, ne diſſertationis terminum transſcendere videar, allego tantum ſuper hanc materiam *Annal. Vratislavienſ. 1718. Octobr. Claſ. IV. p. 1752.*

§. XXXVII.

Pervenio ad errores, qui medicationibus incongruis domeſticis in colicis doloribus inducuntur. Duabus vicibus inflammationem obſervavi inteſtinorum, quando ad colicas paſſiones leniendas, quæ ex ſuppresſis hæmorrhoidibus provenerant, remedia dolorem ſopientia in uſum vocarunt, inter quæ unum erat acetum ſemini papaveris albi contuſi ſuperfuſum & aſſumtum, & alterum larga ingurgitatio potus frigidi. In viro annotavi, qui colicis doloribus ex impuritatibus primarum viarum laborabat, incongrue applicatum ungven-

gventum ex oleo lini & theriaca compoſitum, quod efficiebat, ut dolores adeo augerentur, ut motibus convulſivis per vices afficeretur. Ex decocto papaveris ſeminis cum lacte, quod infanti propter tormina, quæ â matre tunc purgante proveniebant, propinabatur, obſervarunt collectores *Vratisl. Annal. 1719. Maj. Claſ. IV. p.604.* poſt gravem ſomnum convulſiones, dolores punctorios pectoris & colorem ſubluridum totius peripheriæ corporis.

§. XXXVIII.

Pauca adhuc notare animus eſt de morbis ſeroſis, & quomodo & hi remediis domeſticis perperam applicatis deteriorentur. Primum aggredior quosdam affectus, qui exanthematibus ſeroſo-lymphaticis ſtipati ſunt, inter quos primus ſit ſcabies. Incredibile eſt quam incongruis medicationibus hæc ſubiecta ſit, imprimis quod ſpectat ad remotionem puſtularis excretionis, in hac quotidie peccatur ungventis, oleoſis, mercurialibus, adſtringentibus, refrigerantibus, omiſſis fere omnibus internis evacuantibus & alterantibus; proveniunt inde peſſimæ transmutationes morbi, ut ſunt anguſtiæ præcordiorum, cardialgiæ, aſthmata, catarrhus ſuffocativus, tuſſes, febres intermittentes, inflammationes, tormina colica, febres hecticæ, cachexia, oedemeta pedum, quin hydrops univerſalis, deliria, anaſarca. Mihi obſervare contigit poſt inunctionem butyri ſulphurati tumorem totius corporis & in femina aſthma humidum moleſtiſſimum. Sartoris filius ad ſcabiem amovendam ſe lavabat aquâ extinctionis fabrorum, unde immania tormina poſt ſiccatam humidam ſcabiem ventris experie-

riebatur, cui tandem febris tertiana superveniebat & ægrum sanitati restituebat. Nullis autem magis nocetur remediis quam mercurialibus, de quibus certe optandum, quod non tam communis essent compositionis ac usus inter vulgum. Testatur hac de re sæpius citatus *Hagendornius l. c. Cent. I. hist. 9. p. 17.* ubi epilepsiæ mentionem facit, quæ post retropulsam scabiem cum mercurialibus orta est, & idem autor *cent. II. hist. 92.* ex eadem causa catarrhum suffocativum progenitum fuisse profert; quibus *Act. N. C. cent. I. obs. 75. & dec. I. an. 8. obs. 77.* it. *cent. VII. p.* 303. addi possunt.

§. XXXIX.

Postpono scabiei perversæ curationi æqualem excretionum exanthemanticarum capitis, quæ vulgo communis est; veniunt hæ pustulares excretiones primario sub nomine achorum & tineæ capitis, de quarum cura *Magn. Dn. Præs. in diss. de errorib. vulg. circa topica* ita sentit: *Quod attinet achores & tineam capitis in infantibus, nil magis solemne est imperito vulgo, quam ut lotionibus cum variis lixiviis, decoctis, inunctionibus, tam sulphure & oleo olivarum aliisque unctuosis & linimentis, removere quærant hoc malum: nil etiam porro est, quod accuratiori observatione teste majora incommoda post se trahat, quam hæc sanandi ratio, sequuntur enim ex ea epilepsiæ, inflammationes oculorum, suppurationes eorum, epiphora, imo quandoque gutta serena, vel graves peripnevmoniæ, asthmata & ejusmodi generis plura.* Ut specialius per observationes veritas hujus fundatissimi asserti pateat, adducam pauca quædam exempla. Ipse in puero ex tinea capitis per butyrum majalem, cui creta immiscebatur, retropulsa, notavi sequentem gravio-

vio-

viorem inflammationem oculorum. In duobus aliis observavi, quod ex lotionibus repetitis capitis cum aqua sulphurata, in uno post retrocessionem tineæ, motus epileptici, in altero vero asthma humidum, originem traxerint. Ab oleo olivarum capiti inuncto provenit in puella achorosa surditas per 7 menses durans. Notatu digna legi potest de achorum repulsorum noxa observatio apud *Hagendorn. cent. I. hist. 8. l. c.* quæ ab inunctione olei amygdalarum dulcium amararum initium sumsit. Et nuperrime mihi obvenit, ut causam eruerem suppurationis oculi dextri infantis cujusdam, quæ accusabatur prægressa inspersio pulveris cerussæ in achores, post quam evanuissent.

§. XL.

Restat sic ut quasdam observationes de morbis serosis simplicioribus tradam, qui sine exanthematibus obveniunt. Familiaris catarrhalis defluxio, coryza nempe, magnum levamen capiti inferens, rarius quidem remedium requirit, cum ordinario fere per se intra paucos dies terminetur; attamen impatientioribus intolerabile malum fit, præsertim cum diuturnioris quandoque sit indolis, hinc auxilia quærunt. Ex subsidiis domesticis vidi contrario eventu acetum naribus attractum fuisse, quod fluxum sistebat, inde autem asthma humidum molestissimum oriebatur. In juvene vero observavi, cum coryza laboraret & defluxionem sisteret per adductum in nares fumum tabaci, sed hac emanente & obstructa, tumor magnus totam faciem occuparit.

§. XLI.

In pectoris morbis, qui cum seroso-lymphatica acri excretione stipantur, nil communius est obser-

vare, quam vulgi abusum in dulcium, inviscantiumque exhibitione, quem morem & inde provenientem noxam solide detexit *Magn. Dn. Præs. diss. de remediorum benignorum abusu & noxa*, §. 9. quæ monita ob prolixitatem vitandam hic nolo rescribere. In diarrhœis curandis etiam atque etiam medicationibus domesticis damnum infertur & imprimis ex præcipiti nimis harum cohibitione, succedunt inde dolores colici acutissimi, translationes materiæ in alia loca, ad caput, pectus &c. hinc catarrhi suffocativi, tusses, vertigines oriuntur, quin & ob immoderatam adstrictionem obstructiones viscerum &c. Talem eventum animadverti in fabro ferratio, qui fluxionem ventris sistebat per ingurgitatum acetum, qui postea pedes œdematosos hac ex cura sibi contraxit. Vulgare hic est remedium nucem moschatam cum vitello ovi incoquere & assumere, unde sæpius diarrhœa sistitur, sequuntur vero adhuc sæpius prædicta molesta & periculosa symptomata.

§. XLII.

Ultimo loco tradere volo noviter annotatam noxam de incongrua suppressione sudoris pedum, excretionis certe momentosæ & salutaris. Patiebatur Studiosus quidam continuas has excretiones cum fœtore ingratissimo, quæ magno erant ipsi incommodo. Impatiens igitur hujus morbi, consilium petit a contubernali; hic pediluvia commendat multæ, uti jactabat, experientiæ, ex aqua simplici, in qua alumen dissolutum. Fit hoc & continuatur consilium per duas septimanas, unde pedetentim sudores supprimuntur & emanent. Succedunt vero vertigines capitis, fœtor oris intolerabilis & sæpius in die tremor artuum gravis, multisque negotiis patientem ineptum faciunt. Consequentiæ hæ perniciosæ adhuc usque durant, nullaque arte hactenus sudor pedum iterum proliciendus fuit. In viro ex eadem hac inconsulta suppressione rhevmatismos artuum gravissi-

mos

mos obſervavi, cum in aceto cretam ſolviſſet & maſſam hanc pedibus applicaſſet. Non præterire poſſum *Magn. Dn. Præſidem*, qui de hac noxa in *diſſ. de Transmutatione morborum p. 31.* ita inquit: *periculi plena res eſt, hanc ſalubrem excretionem imprudenti conſilio ſiſtere. Quo fine calceis limaturam ferri, aurichalci & terras calcareas uſtas inſpergere ſolent. Novimus vero exinde vertiginem aut capitis gravitatem, aurium tinnitum, difficilem reſpirationem, ventris tormina atque vagos artuum dolores ſubortos, qui nulla arte vel conſilio ſuperari poterant.* Spectat huc, quod *Sim. Pauli in Q. B.* ait: *Valetudini male conſulunt, qui fœtorem pedum retropulſuri calceis myrti folia, limaturam martis &c. imponunt* & *ibid. p. 215.* notabilem habet hiſtoriam, ubi quis a ſuppreſſo pedum fœtore in gravem cordis palpitationem, poſtea in nodoſam podagram incidit. Quibus merito adjungam ſententiam & obſervationes, quæ habentur in *Annal. Vratisl. 1722. Jan. p. 88. & 1724. Febr. p. 203.* lectu certe digniſſimas.

§. XLIII.

Sufficiat, has paucas obſervationes de noxis ex remediis domeſticis incongrue adhibitis in morbis quibusdam tradidiſſe, ne præter opinionem diſſertatio mea excreſcat. De ſingulis enim morbis ſingulos errores tradere, neque mearum eſt virium, neque meæ intentionis, potius tale quid exercitatioribus practicis relinquo; addo tantum in fine adhuc, non exiguam ex hiſce obſervationibus fluere poſſe ægrotis emolumentum, ſi in juvantium, eventibus ſiniſtris his deterritorum, manus impoſterum non amplius incidant, & ſi tamen factum ſit, magnam lucem hæc accendunt medico in curatione turbati morbi, quid quod hic utiliſſimas cautelas exinde excerpere poſſit magno cum fructu uſurpandas.

F I N I S.

FRIDERICVS HOFFMNANNVS
h. t. PRO-RECTOR
VIRO IVVENI PRAENOBILI ET CLARE DOCTO
DN. CASPARI THEOPHILO LINDNERO
S. D. P.

R*Erum ſalubrium & inſalubrium ſcientiam Medicinam iam pridem recte dixit* HEROPHILVS. *Siue enim morbus arcendus, ſiue curandus, neutiquam certe ſufficit noſſe ſalutaria tantum, verum etiam ea quæ damnum inferre apta. In præſeruatione quidem omnium maxime neceſſaria cognitio nocentium, quibus tempeſtiue remotis, præſcinditur ſimul ſuccreſcens inde morbus. Curatio autem nunquam etiam ex voto ſuccedit, niſi tam quæ facienda, quam quæ omittenda ſint, ſciat artifex. Sed latius patet hæc ſcientia ac vulgo creditur. Omnia enim quibus Medicus vtitur auxilia, ita ſunt comparata, vt eodem modo ſalutem, ac damnum, procurare valeant. Ideo Medicina ars eſt, cuius exercitium, exactam cognitionem, qua conditione quid proſit, vel noceat, ſupponit & perito vſu vnice abſoluitur. Si ſecus fit, Empiria eſt, non Medicina rationalis. Tu,* CANDIDATE DOCTISSIME, *artem ſalutarem hoc modo ~~coluiſti~~ ſolerter, vt quam quæ iuuent, quam quæ noceant, haberes perſpecta. Vberius hoc teſtatum facit thema, quod Tibi ſelegiſti inaugurale de noxa ex inconſulto remediorum domeſticorum vſu, & quod ipſe Tu ſolus, rationis & experientiæ ſuffragio ſuffultus, ſcite elaboraſti. Neutiquam igitur dubitandum, quin hanc ſalubrium & inſalubrium ſcientiam, quam tum Ienæ, tum apud nos hauſiſti, feliciter ad vſum ſis tranſlaturus, ipſiusque actis opera cum auſpicato ſucceſſum tractaturus. Ego ceterum Tibi de nouis honoribus gratulor ex animo ac vt impoſterum Tibi ſaluo & incolumi ex voto cedant omnia, precor ac voueo. Vale. Deproperab. Halæ Magdeb. d. XXIIX. Martii* CIↃ IↃCC XXIX.